

PSALTAREN – GUDS FOLKS BÖN

Det är inte genom att lägga en sanning till en annan som Guds Ord har gett sig tillkänna, genom att börja med det enkla eller grundläggande konkreta för att nå det komplexa eller utstuderat abstrakta. Uppenbarelsen i Bibeln framstår snarare som ett tema som efterhand fångar upp nya harmonier och blir allt rikare, tills det till slut uppfyller hela vår mentala och andliga tillvaro. Det är inte så mycket mot en mångfaldig komplexitet av allt fler utsagor i allt fler ämnen som Guds Ord utvecklar sig. Det utvecklar sig snarare mot en enhet där en gudomlig person uppenbarar sig tillsammans med en gudomlig plan, vars enda mål är föreningen mellan Gud och människan och återsamlandet av den mänsklighet som synden har splittrat, men den andre Adam har återställt.

Det är efter den principen man måste läsa uppenbarelsen och Skriften för att förstå dess mening. Det innebär att man inte bör söka en samling begrepp i den. Man skall istället gå på djupet med några mycket enkla och pregnanta utsagor som finns med från begynnelsen och som ger det gudomliga Ordet dess enhet. Och det som gör det möjligt för oss att uppnå denna verkligt andliga förståelse av skrifterna är betraktandet av den stora plan som ger sig tillkänna i dem och av den vars ansikte blir synligt där, den Ende.

Vad som i Kyrkan ständigt väcker till denna betraktelse är den inspirerade bönen med Psaltaren, som är grunden för all liturgisk bön. Om man förvånar sig över att Gamla testamentets psaltarpsalmer är Nya testamentets bön är det just därför att man inte har förstått den sanna naturen av uppenbarelsens utveckling. Det är tvärtom så att psalmerna är en utomordentlig hjälp för oss att urskilja Ordets bestående verklighet under de former det först iklädde sig, genom sin sammanställning och lyriska upphöjelse av alla de stora teman som uppenbarelsen först lyfte fram.

De teman som kommer först med evangeliet – Faderns adoption, Andens gåva samt uppenbarelsen av Sonen – kan inte tillfullo förstås eller ens alls förstås annat än om man ser hur de flyter samman med det profetiska ordets teman. Det är med dessa trådar som evangeliet väver sin väv: rättvisa och barmhärtighet hos Amos och Hosea, gudomlig helighet hos Jesaja, hjärtats religion hos Jeremia, återlösande lidande i tjänarens sång, den ständigt

återkommande gudomliga närvaron i ett förfallet folk såsom Hesekiel såg det och de skriftlärdas vision av den skapande och förlösande vishetens mysterium. De samlas omkring den som beskrivs inte bara som Messias, Davids son, utan också som den himmelske ”människosonen” som har kommit för att hålla dom och återupprätta Herrens rike, och som den trogne tjänaren som sonar all synd genom sitt oskyldiga lidande.

Den teologi som den rabbinska traditionen drog från Bibeln när den var som mest levande är liksom upplyst av den eldshärd som *Shekinah* utgjorde, denna Guds närvaro som steg ned bland människorna i det lysande molnet för att ”resa sitt tält” bland dem (det är det som roten *shakan* betyder). Mystiken hos dessa rabbiner hölls levande av det fromma hoppet att liksom Elia bli bortförda i *merkabahs* eldsvagn, som för människan till himlen, till Gud som ”inte bor i ett hus byggt av människohand” (Ap 17:25). Men hur är det Johannes beskriver inkarnationen om inte just genom att använda denna bild från *shekinah* om Ordet som blev kött: ”och han (Ordet) reste sitt tält bland oss” (Joh 1:14)? Verbet *eskenosen* som han använder är inte bara en översättning utan en bokstavlig överföring av *shakan* – rotkonsonanterna är desamma. Och det som i Paulus’ evangelium är allt, detta liv som går över i Kristus och med Kristus förs in i Guds närvaro – vad är det annat än den judiska mystiken när den slår ut i blom? Denna i sin tur svarar mot den judiska teologin. Gud stiger ned till människan för att bli ”gäst och främling” tillsammans med henne och sedan med Kristus, i Kristus, föra henne till den himmelska helgedom dit Jesus har gått före oss. Sådan är den sammanfattade kristna tron och andligheten; men den utgjorde redan Israels sista vision.

Kort sagt, vad är det rike som Jesu ankomst och verk öppnar för oss om inte just det i vilket Daniel och apokalypserna hade samlat Abrahams söners hopp?

Det faktum att Israels bön på ett spontant och självklart vis har blivit till Kyrkans bekräftar helt enkelt den kontinuitet som allting i Bibeln borde få oss att uppmärksamma. Det betyder inte alls att man missförstår eller nedvärderar det absolut nya i evangelium. Men om man inte ser hur allting är upplyst av löftet och buret av längtan har man helt enkelt inte uppfattat någonting alls av den rörelse som bok för bok går igenom och lyfter upp hela Israels Bibel. Löftet om och längtan efter Guds rike och den gudsuppenbarelse som oskiljaktligen hör samman med det; och samtidigt löftet om och längtan efter

människans nyskapelse, den som börjar i hennes hjärta, skall komma med riket och uppenbarelsen och är det som den första skapelsen bara antydde. Är det inte det som en av de sista profeterna säger:

Se, jag gör något nytt. Redan nu visar det sig. Märker ni det inte (Jes 43:19)?

När det gamla förbundet närmar sig sitt slut står sålunda allting redo för det nya. Men för att dess ”goda budskap”, det vill säga evangelium, skall kunna tas emot krävs hjärtan som är förberedda och själar som är fulla av längtan, Andens längtan. Det är Gamla testamentet som gör denna förberedelse. Det är psalmerna som ger uttryck för denna längtan. De utgör alltså verkligen den främsta kristna bönen, eftersom det är en i vilken Anden lär oss att be om just det som Fadern vill ge oss genom sin Son.

* * *

För att komma förbi det vagt generella i dessa ord måste vi emellertid ta upp ett problem som idag verkar bekymra många kristna. Det dyker upp nu för tiden så snart man vänder sig till Bibeln i avsikt att finna källan, livets källa. Man frågar sig vilken tolkning eller exegetik av Bibeln som bäst kan hjälpa oss. Är det den symboliska, allegoriska tolkningen som följer de gamla andliga mästarnas tradition och är genomsyrad av andlig eller noga taget kristen insikt, men utan intresse för de lärdes dispyter och helt vänd mot det inre livet? Eller är det den bokstavliga, vetenskapliga exegetiken som bygger på allt det som modern filologi och arkeologi har uppnått och som drivs av ett kritiskt sinne som enbart intresserar sig för den objektiva, historiska meningen?

Allt hänger på om man vet vad som är Bibelns sanna andliga mening, vad den innebär som Guds Ord. Är meningen det som gör att den överallt talar om Kristus så snart man anlägger ett tolkningsmönster där det inte finns annat än symboler? Eller ligger den i vad texterna bokstavligen säger, vilket ofta är utan något som helst sammanhang med evangeliets specifika innehåll? Om frågan ställs på detta vis kan man naturligtvis inte säga ja till det ena om man redan har sagt ja till det andra. Att ta lite av varje är orimligt i det här

sammanhanget. Det skulle bara leda till att man läser Bibeln med osäkerhet och tvivel, med en känsla av att det som är andligt inte är autentiskt och det som är autentiskt inte är andligt.

Om man vill behålla vad som är sant i båda förhållningssätten måste man alltså börja med att kategoriskt förkasta deras underliggande premisser. Den verkliga tolkningen av Bibeln, den som tar den för Guds Ord, är varken en tvivelaktig symboltolkning baserad på nyckfulla förklaringar av texter vars interna villkor ignoreras eller en förmodat vetenskaplig exegetik som särskiljer och fastlåser varje fas i historien och *a priori* vägrar att betrakta det hela som en enhet. Den kristna exegetiken, den verkligt teologiska tolkningen, utgår tvärtom från enheten i Guds Ord, den som endast Kyrkan håller levande i sin tradition genom tiderna. Men den utesluter inte för det de kritiska arbeten som har gjorts och deras mest hållbara resultat. Rätt förstådda kan dessa inte annat än bidra till att man ser sammanhanget i en enda frälsningsplan som går rakt igenom Bibeln.

En sådan tolkning blandar alltså inte ihop Gamla testamentet med det Nya, men den skiljer inte heller på dem. Den urskiljer en viss symbolism i Skriften, men det rör sig inte om någon konstlad symbolism som läggs på texterna utifrån. Det är en symbolism som uppstår av sig självt genom utvecklingen av andliga omständigheter och begrepp. Allt den gör är att stegvis uppenbara möjligheter som till att börja med inte syntes och som endast Guds ständigt skapande verk i historien kunde locka fram. I själva verket är en sådan exegetik mera historisk än en som alltmedan den åberopar den kritiska vetenskapen sluter sig för evangeliets historiska vision. Annars skulle man ju vara tvungen att förneka det riktiga i denna vision. Men om evangeliet tvärtom är sant kan man aldrig beskriva den verkliga historien i djupet av dess skapande enhet utan att ta med den vision som evangeliet tillför. Utan evangeliet kommer man aldrig längre än till ett pulveriserat ytskikt, en brusten och kallnad skorpa.

När man undersöker den bibliska historiens konkreta omständigheter och begreppen som åtföljer den blir det klart att det absolut inte är fråga om att göra ett val mellan symbol och realitet. Så snart man lämnar det abstrakta och börjar ägna sig åt exakta iakttagelser försvinner alla falska scheman med sina konstlade motsättningar in i det skugglika gehenna där påhittade och meningslösa problem hör hemma.

Till att börja med kan vi betrakta Guds folk. I begynnelsen är det ett folk Gud skapar genom att föra ut det ur Egypten ”med stark hand och uträckt arm.” Så kommer profeterna med sin undervisning och tack vare föreställningen om ”kvarlevan”, den verkliga *qahal*, den sanna utvalda skaran, är det inte längre ett köttsligt folk. Folket är nu enbart de av Herren utvalda ”som inte har böjt knä för baal”, de som prövningen urskiljer och renar i mängden av fördömda. I Hesekiels vision blir denna ”kvarleva” till ett nytt folk. Det nyskapas genom en hjärtats förvandling och kallas hädanefter till ett nytt liv som Guds ständiga närvaro upplyser och helgar. ”Kvarlevobegreppet” minskade folkets första utbredning, men med de senare profeterna växer det till sig på nytt, fast på ett helt annat plan. Från alla hedniska folk skall nya utvalda sälla sig till det. När vi i Nya testamentet ser Jesus upphängd på korset, förkastad av Israel och övergiven av de sina, är detta ”kvarlevan” som evangelisterna visar oss. Den består till sist bara av den ende trogne tjänaren. Men Paulus avslöjar för oss att Jesu uppståndelse är den allra sista tidens begynnelse. När hedningarna genom dopet ympas in på Kristus växer ”de utvaldas skara” och *qahal* blir till *ecclesia* (vilket är det gamla hebreiska ordets grekiska översättning), som sträcker sig till världens ände.

Å ena sidan finns det alltså en obruten enhet rakt ifrån Abrahams barn till den ”festförsamling av alla förstfödda som har sitt namn i himlen” som Hebréerbrevet skådar i framtidens evighet (Heb 12:23). Å andra sidan har både verkligheten och föreställningen som ligger till grund för ordet ”Guds folk” helt förändrats. Det är med andra ord helt och hållet legitimt att anlägga Gamla testamentets ord om Israel på Kyrkan. Det är helt i enlighet med historien, ty Kyrkan har trätt fram ur och fått sitt namn av Israel. Och samtidigt gör detta att det begränsade ordet förs över till ett annat plan och på ett ojämeförlikt vis upphöjs till Andens väldiga vidder.

Samma sak kan sägas om gudsriket eller Herrens rike. I de allra äldsta texterna i Israels historia står detta helt enkelt för Israels makt över sina rivaler, garanterad av Guds beskydd. Hos Amos betecknar det rättfärdighetens välde och domen över Israel är lika sträng som den över deras fiender. Hos de senare profeterna betecknar det visionen av en förvandlad värld där Gud kommer att vara synligt närvarande och genom sin närvaro förvandla allting. För vishetslärarna är det det långsamma och allsmåktiga fullkommandet av den gudomliga vishetens plan som går stick i stäv med den högmodiga och begränsande mänskliga vishetens alla föreställningar. För apokalypserna är

det en ny världsordning som börjar efter en kosmisk katastrof, en definitiv ”eon” i vilken det onda skall krossas, de förtryckta upphöjas och Guds ära hämnas på de otrognas förakt. För evangeliet är det den gudomliga *agapes* rike, upprättat av frälsarens lidande-förhållande och krönt av hans återkomst vid tidens slut. För Paulus är det Gud som till sist blir allt i alla.

På nytt finner vi att ett och samma ord från Bibelns början till dess slut inte betecknar vare sig åtskilda och motsatta företeelser eller en enda som förblir densamma rakt igenom. Det omfattar ett historiskt blivande som Gud ensam råder över och en uppenbarelse som har modellerats efter detta blivande. Det är alltså inte alls konstlat att i det Herrens välde som de allra äldsta bibeltexterna talar om ana Faderns rike, som aposteln beskriver som den yttersta verklighet mot vilken historien i sin helhet strävar. Även om de gamla israeliterna inte kunde se det på denna nivå är det ju ur deras egna föreställningar som Paulus’ vision har vuxit fram och långsamt tagit form. Redan från början ställde den allsmäktiges ofelbara hand kursen så att dessa två skulle sammanfalla. Han har i historien och världen öppnat en väg som löper rakt fram ända tills den på ett majestätiskt vis mynnar ut i evigheten.

Det som kan sägas om riket kan också sägas om dess kung. Vad kan förefalla mera jordiskt än den smorde som Israel först hoppas på, en andre David, ytterligare en mäktig och trofast kung som befäster sitt folks herravälde genom att utföra alla sina plikter gentemot Gud? Och ändå är det denna föreställning som har gett upphov till vår egen föreställning av Kristus, ärans konung, iklädd människosönens hela himmelska värdighet, en värdighet som i smärtsam trofasthet har vunnits av Herrens tjänares sårade kropp. Inget är mera naturligt och riktigt än att ana den helt gudomliga skepnaden av uppenbarelsesbokens ”kungarnas kung” och ”herrarnas herre” bakom Davids mänskliga – ibland alltför mänskliga – gestalt. Försynen har lett oss från den ena till den andra. Den ena har under Andens påverkan förvandlats till den andra.

Om ytterligare ett exempel behövs skall vi hämta det i Guds verksamhet snarare än i statiska förhållanden – i Herrens storverk som allt eftersom han uttalar sitt skapande Ord över den formar historien. Frälsningen, det vill säga återlösningen, är först och främst den underbara befrielse genom vilken Herren räddade sitt folk från Egyptens träldom. Den utgörs av friheten de fick

på andra sidan Röda Havet, en frihet helgad av det rituella offret av lammets blod och Guds och hans folks fienders *herem*.*

Ett första tankeskifte sker efter landsflykten. Genom Israels eget och i synnerhet de rättfärdigas lidande leder Herren sitt folk mot en uppståndelse som inte längre enbart innebär jordisk befrielse. Israel börjar vända sig mot befrielsen från det fängelse av sten som utgörs av det gamla hjärtat i Adams mänsklighet, det som skall ersättas av ett nytt hjärta, ett hjärta av kött på vilket Herren själv skall skriva sin lag.

Så kommer evangeliet. Frälsningen blir till slakten av Guds sanna lamm som är Jesus. Genom sin uppståndelse och sin död som övervinner död och synd förbinder han oss med ett nytt liv, för alltid befriat från helvete och förgängelse. Det är i detta perspektiv som Paulus kan se dopet som den sanna övergången av Röda Havet och Uppenbarelsebokens författare låta dem som har kommit över på evighetens sida sjunga Moses sång.

Här kan man se hur långt vi befinner oss både från nyckfull symbolism och stel bokstavlighet. Gamla testamentets begrepp uppenbarar först i Nya testamentet vad de i trons ögon rymmer, i enlighet med den gudomliga vishetens plan. Släkte efter släkte förs av det gudomliga Ordet genom likartade men inte identiska upplevelser, tills vårt jordiska sinne har vänt sig till himlen. Och samtidigt fyller långsamt hans skapande ande jorden med det som hör himlen till.

Detta är sann teologisk exegetik, och dess dynamiska och levande vision gör att vi kan se Gamla testamentet i ljuset av det Nya utan att förfälska det. Det är tvärtom i dess blivandes hela fullhet som vi då ser det. Det ger oss i återgåld förmågan att förstå det Gamla. Vi lär känna både det löpande sammanhanget och enheten, på samma gång som vi lär känna den ständiga skapelse som utmärker historien – den heliga historien, det vill säga den i vilken Gud verkar. Vi kan också se att den heliga historien inte är någon makalös historia som utvecklar sig på en avskild ort utan något organiskt sammanhang vare sig inom sig själv eller med människans blivande i övrigt. Vi förstår att det är Gud som långsamt återtar kontrollen av hela mänsklighetens historia och även av varje enskild människas historia. I den historien upptäcker vi hur Gud som talar, och vars Ord är allsmäktig handling,

* Detta hebreiska ord, som vanligen översätts med *förbjudet*, betecknar en förintelse som är ett offer.

utifrån detta avsides centrum i Palestina fångar upp alla folk för att göra dem till ett enda folk och alla människor för att låta en enda människa träda fram, den himmelske Adam. I denna slutgiltiga människa skall alla Guds barn som synden har skingrat samlas och bli till en enda kropp. Guds ord har ljudit och hela världen kretsar omkring denna mittpunkt; och till sist skall även världen i sin helhet träda ut ur det andra kaos dit Adam hade förpassat den och in i det ljus som aldrig skall slockna.

* * *

Gamla testamentets alla frön finns samlade i Psaltaren, och det är där mer än någon annanstans som de först verkar öppna sig och gro i kontakten med Nya testamentet. Dess bön är lyrisk och ger uttryck för ett längtansfullt hopp i tron. Detta befriar det gamla förbundets mål från deras snäva materialitet och Anden låter ana dem som tillhör det nya förbundet.

Guds folks religion, den som hör till *qahal* och *ecclesia*, alltså dem som har sammankallats av Gud genom hans härolder, är rakt igenom Ordets religion. Psaltaren lär oss alltså att be så att den troendes hjärta tar emot Ordet och vill höra det på nytt, vill höra det utan uppehåll. En psalm som nummer 19 börjar med att visa oss hur hela universum genomströmmas av det gudomliga Ordet, hur det svämmar över och upplyses av det precis som den synliga världen upplyses av solen. I den andra delen förkunnas sedan vad detta Ord, som skapar och upprätthåller alla världar, är för själen i dess djup.

Det är en sannskyldig litania om Guds Ord, som kallas vid alla de namn som Israel kan ge det: lag, vittnesbörd, påbud, stadga, befallning och vishet, vars begynnelse är fruktan för Herren. I gensvar till ett sådant ord,

låt min muns tal och mitt hjärtas tankar behaga dig,
Herre, min klippa och min återlösare (Ps 19:15).

Vad kan man då säga om den underbara psalm 119, där allt som Guds Ord kan vara för den som hör det, lyssnar till det, grubblar över det och omsätter det i praktiken begrundas långsamt och omsorgsfullt?

Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig (Ps 119:105).

Det är ingen mening med att göra mängder av citat om Ordets stora löfte och dess innehåll, det vill säga förbundet. Alla psaltarpsalmer och hela Bibeln är fulla av det. Både de historiska och de uppstigande[†] psalmernas cykler är alldeles särskilt rika på detta uppenbarelsens grundmaterial.

Om vi går över från Ordet till det gudomliga ingrepp i historien som detta förkunnar och framkallar är det, näst efter Moses sång i Andra Mosebok 15, den stora psalm 18 som är den typiska påminnelsen om gudsuppenbarelsen som skedde vid flykten ut ur Egypten. Denna är en säker garanti för en annan befriande uppenbarelse som skall avsluta historien för Guds folk och för var och en som tillhör det.

Från och med psalm 78 besjunger de stora historiska psalmerna själva Guds folk – hur det har färdats på de vägar försynen har öppnat för det, med sitt om hopp om framtiden grundat på den som är densamme igår, idag och för alltid.

I psalm 105 ser vi den gudomliga aspekten av dess historia – Herrens ”upplyfta hand och utträckta arm” som har gjort den till en helig historia. Och psalm 106 påminner oss om den bara alltför mänskliga aspekten – alla de trohetsbrott som människorna i sin dårskap har hopat på nådens orubbliga grund.

Uppstigandets psalmer (120-134) ger uttryck för den vemodiga längtan efter den heliga staden, där detta folk trots allt till slut skall finna en bestående tillflykt, en borg som skall skydda det från den ondes anfall och en helgedom där Gud skall vara med det i alla dagar.

Om inte Herren bygger huset är arbetarnas möda förgäves.

Om inte Herren bevarar staden vaka väktaren förgäves (Ps 127:1).

Landsflykten ryckte upp Israels patriotism med rötterna, den fick folket att inte längre förlita sig på någon jordisk stad utan bara på det ”himmelska Jerusalem som är vår moder” (jmf Gal 4:26). et är detta som har gjort att det alldeles särskilda vemod som utmärker den vandrande Kyrkans söner har fått ett oöverträffat uttryck i psalm 137, ”vid Babylons floder.”

[†] Så kallade därför att de beskriver uppstigandet mot Jerusalem (Ö. anm.).

Herrens första ingrepp var flykten från Egypten, och hans sista ingrepp, på den dag som skall vara hans och ingen annans, kommer till uttryck i psalm 50 på ett sätt som för tanken till Matteusevangeliets stora domedagsliknelse (Matt 25:31-46). I den rådande världsordningen är rättvisan kränkt och det finns en självklar längtan efter dess återupprättelse som i psalm 94 kommer ovanligt starkt till uttryck:

Du hämndens Gud, Herre, du hämndens Gud, träd fram i glans!

Men Psaltaren präglas också av en djup insikt om den fruktan som domen bör väcka även hos den fromme. Denna visar sig på många ställen, av vilka den följande, från psalm 130, är ett av de enklaste och vackraste:

Om du, Herre, tillräknar missgärningar,
Herre, vem kan då bestå?

Vad som kan betraktas som de två hörnstenarna till psaltarpsalmernas fromhet är arvet från 700-talets två stora profeter, Amos och Hosea, nämligen upplevelsen av den gudomliga rättvisans absoluta krav och den oändliga barmhärtigheten i Guds förlåtelse. De två kompletterar varandra.

Det finns ingen renare bild av det rätta idealet än den i psalm 1, eller den bild av kungen, rättfärdighetsmodellen, som psalm 110 ger oss. Men vilka avgrunder av orättfärdighet i människan hjärta beskriver man inte vid sidan av detta ideal! De sju psalmer som man har samlat under namnet botgörelsepsalmer (6, 32, 38, 51, 102, 130 och 143) är särskilt rika på exempel på detta, men det är i psalm 14 som djupet och vidden av synden markeras på ett outplånligt vis:

Onda och avskyvärda är (människornas) gärningar,
det finns ingen som gör det goda.
Herren blickar ned från himlen på människornas barn
för att se om det finns någon förståndig,
någon som söker Gud.
Men alla har avfallit, alla är fördärvade.
Ingen finns som gör det goda, inte en enda.

Vilken visshet om Guds kärlek finns det inte på den motsatta sidan! En kärlek som förlåter och vars förlåtelse inte är kravlös eftergivenhet, utan början på en förnyelse av det fördärvade människohjärtat. I sin tillitsfulla fromhet vänder

sig Psaltaren till honom med en sådan iver att det verkar som om den redan hade anat fullheten av den av Paulus förkunnade *agape* i den *hesed* som Hosea upptäckte. I en psalm som 103 avslöjar sig, i termer som inga nytestamentliga formuleringar kan överträffa, Guds faderliga kärlek till människan och den beredvillighet att sänka sig ned som leder till inkarnationen:

Barmhärtig och nådig är Herren,
sen till vrede och rik på kärlek.
Han går inte ständigt till rätta med oss,
hans vrede varar inte för evigt.
Han handlar inte mot oss som vi förtjänat,
han ger oss inte våra synders lön.
Ty så hög som himlen välver sig över jorden,
så väldig är hans nåd över dem som fruktar honom.
Så långt som öster är från väster,
så långt från oss förvisar han vår synd.
Som en far visar ömhet mot barnen,
så visar Herren ömhet mot dem som fruktar honom (Ps 103:8-13).

Litanian i psalm 136 visar också hur nyckeln till hela skapelsen och hela Guds folks historia ligger i Herrens barmhärtiga kärlek (*hesed*).

Mera allmänt talat återspeglar hela Psaltaren ett förhållandet mellan Gud och hans folk och mellan människan och Gud som förutsätter att allt hos Gud är nåd och allt hos människan är tro. Som man ofta har upprepat efter Augustinus är detta från början till slut ”de fattigas” bön – ”anavim”, dem som saligprisningarna utlovar himmelriket åt och som vet att det inte finns något som de kan hävda gentemot Gud, men inte heller någonting som de inte kan hoppas på från hans barmhärtighet. Psaltarpsalmerna ger de bästa och rikaste orden för bön hos det nya förbundets rättfärdige om vilken Paulus säger, med ord hämtade från beskrivningen av hans motsvarighet i det gamla förbundet, att han lever genom tron.

Det finns emellertid en syntes som är ännu större än den mellan Amos’ och Hoseas uppenbarelser av rättvisa och barmhärtighet, och den befinner sig inte vid grundvalen av Guds folks religion utan på toppen av den byggnad som de stora profeterna har rest åt det. Det rör sig om insikten om Guds helighet, sådan som Jesaja mer än någon annan har förmedlat den, och hjärtats religion,

för vilken Jeremia har funnit så definitiva uttryck att Kyrkan inte kan annat än använda dem när hon vill fira Jesu Kristi eget hjärta.

Det grundläggande kravet på rättfärdighet riskerar alltid att i vår tanke och handling reduceras till en simpel humanitär moralism där inte ens Gud längre spelar någon roll. Men barmhärtighetens löfte, själva *agape* som evangelium uppenbarar för oss, löper en ännu större risk att förvanskas i vårt sätt att uppfatta det och bli till bara snällheten hos en Gud vars kraftfullhet vi har glömt, hela den virilitet som anges av namnet vi har lärt oss att använda för honom, "Fader." Jesaja är det levande exemplet på den sanning som går förlorad i båda fallen när han kastar sig ned vid åsynen av honom som sitter mellan keruberna och tillbeds av serafim med sex vingar som täcker sina ansikten inför honom. Han bevarar oss från att glömma att det inte finns något religiöst i rättskipande där man inte längre förnimmer ett personligt krav från helighetens Gud. Han tvingar oss att minnas att väldigheten i den kärlek med vilken vi är älskade kommer från den ojämförliga världigheten hos den som älskar oss. Båda dessa påminnelser har lämnat klara spår i psaltarpsalmernas religion. Deras bön är just det utan vilket all bön hamnar fel och upphör att vara bön: den är religiös. Jesaja kom för övrigt inte med någonting nytt. Israels prästerliga tradition hade sedan begynnelsen bevarat denna känsla för och respekt inför härskaren, den rene, den ouppnåelige, den som är helt annorlunda. Vad som är nytt i Jesaja är snarare att han visar på den oförstörbara enheten mellan den sanna rättfärdigheten och den religion som starkast upplever det heliga. Det är emellertid en enhet som de största i Israel alltid har vetat av, redan innan den formulerades av honom. Den aning som träder fram i ljuset hos Jesaja finns med redan i de allra äldsta av Psaltarens böner, liksom den dyker upp i de allra sista i formuleringar som direkt påminner om den store profeten från Jerusalem.

Psalm 29 förmedlar den religiösa intuitionen om helighetens Gud genom en dikt om en teofani som liknar den primitiva uppenbarelsen av Herren på Sinai, full av åska och stormvind. Spåren av denna symbolik, som på ett så mäktigt vis ger uttryck åt den himmelske gudens majestät, återfinns man i de psalmer där Gud besjungs som folkens domare. nämligen psalmerna om Guds rike. Vi skall återkomma till dem inom kort.

Vid sidan av beskrivningarna av Guds storhet finner vi emellertid också andra som talar om en sådan närhet att det verkar som om Jeremia leder oss rakt in i

evangeliets hjärta när han förmedlar erfarenheten av den. När Jesus använder liknelsen om den gode herden för att beskriva närheten och innerligheten i vilken Gud vill försätta oss tillsammans med sig, den oändligt stilla och ändå oändligt upplyftande gemenskapen, då använder han en bild som är full av allt vad psalm 23 har lagt i den:

Herren är min herde, ingenting skall fattas mig.
Han för mig i vall på gröna ängar,
han låter mig vila vid lugna vatten (Ps 23:1-2).

De flsta lovsångspsalmer blandar och förenar påminnelserna om det gudomliga majestätet och den så innerliga och personliga närvaro som Herren vill vänja de sina vid. Vi fylls av bävan inför den kosmiska lyriken i psalm 104, där Guds storhet speglas i skapelsen, men också inför vissheten att Försynen aldrig sviker. Psalm 147 säger i ett och samma andetag att det är samme Gud som ger läkedom åt de förtvivilade och helar deras sår och som bestämmer stjärnornas antal och ger dem deras namn. Men det är framför allt psalm 139 som ger en nästan överväldigande bild av Guds närvaro som uppfyller och omfattar allting och till slut mynnar ut i den underbara vissheten om att denna gränslösa storhet inte är annat för Gud än ett medel att snabbt komma till deras hjälp som anropar honom:

Rannsaka mig, Gud, och känn mina tankar,
pröva mig och känn min oro,
se om min väg för bort från dig
och led mig på den eviga vägen (139:23-24).

Det är som om det hjärta av sten som Hesekiel ville se förvandlat till ett hjärta av kött måste smälta inför denna uppenbarelse av Guds oändliga kärlek. Var annat än i Psaltaren kan detta hjärta då finna så enkla och stora ord för att uttrycka vad Anden viskar inom det när han avslöjar vem det talar till:

Jag har alltid Herren inför mig,
när han står vid min sida vacklar jag inte.
Därför gläds mitt hjärta och jublar,
min kropp är i trygghet,
ty du lämnar mig inte åt dödsriket,
du låter inte din trogne se graven.
Du visar mig vägen till liv,

hos dig finns glädjens fullhet,
ständig ljuvlighet i din högra hand (Ps 16:8-11).

Det finns en gemensam mittpunkt för den gudomliga helighet som uppenbarade sig för Jesaja i hans tempelvision och den ojämförbara intimitet i Guds kärlek som Jeremia fann mitt i sitt lidande. Denna mittpunkt är närvaron, Israels stora och bestående mysterium. Det är Guds närvaro hos sitt folk, Gud som inte bor i ett hus byggt av människohand, eftersom himmel och jord inte kan rymma honom, och som ändå färdas i tält med sitt folk och själv är evig främling och pilgrim på världens stigar. Det är *shekinah*, hölj i moln och strålände av härlighet, som uppenbarar sig på Horeb, stiger ned i molnstoden och elden, vilar över tabernaklet och uppfiller Solomons tempel. Gud är nära sitt folk, Gud allhärskaren; han gör sig till Israels dunkla och glödande mittpunkt.

Vid tiden för landsflykten och skändandet av templet såg Hesekiel *shekinah* lämna helgedomen för att följa med de deporterade, dem som satt fångna vid en främmande flod. Den var osynlig men alltid närvarande. Denna vision förverkligar Jeremias tvåfaldiga upplevelse av Guds gåtfulla övergivande och närvarons inte mindre gåtfulla verklighet, en närvaro som finns inombords dem som lider av att inte ha den inför sig.

Psalm 132, som handlar om arkens överförande till Sion, ger ett oöverträffat uttryck för Israels fundamentala upplevelse av Guds närvaro. I den finner man Israels jublande fromhet när de på knä tar emot himlens Gud som kommer för att bo i människornas tält. Det finns ingen text som på ett bättre vis kan visa hur riktigt det är att *mysterium tremendum* i sin högsta form också är *mysterium fascinans*. Men det är längtan efter en bättre närvaro som kommer till uttryck i helgedomspsalterna (65 och 84) – en som inte längre kommer utifrån, som inte är tillfällig eller dold.

Lovsång tillkommer dig, o Gud, på Sion (Ps 65:2)...

Hur ljuvliga är inte dina boningar, Herre Sebaot (Ps 84:2)!

Det verkar som om Guds folk inte kunde ge de brinnande orden den fulla innebörd de har förän Kristus hade kommit eller, för att vara mera exakt, förän de tillsammans med honom hade gjort den gåtfulla erfarenheten av vad som rymdes i hans ord: ”det är för ert bästa som jag lämnar er” (Joh 15:7). Det enda som kan upprätthålla denna spänning mellan längtan och

tillfredsställelse är den eukaristiska närvaron som är både bestående och helt inomvärt, den eukaristiska *shekinah* vars tabernakel är Kristi egen kropp. Och ändå är den blott en förberedelse för närvaron i den stad där inget tempel mer skall behövas, eftersom Gud skall vara allt i alla.

Efter detta flyter människovishetens religion, som med Job lyckades nå bortom sig själv och förlora sig i den gudomliga vishetens dårskap, samman med profeternas högsta uppenbarelser, fullkomnade i Herrens tjänares gestalt. Skulle den smärtsamma födelse av den nya skapelsen som sträcker sig till Kristi kors, till hans mystiska kropp som lider ända till världens slut, ha kunnat finna ett klarare rop än just det som Jesus utstöter i dödsstunden: "Min Gud, min Gud, varför har du övergett mig" (Ps 22:2)? All mänsklig smärta, ända till förtvivlans nedersta djup, kommer till uttryck i Psaltaren, som till exempel i psalm 88. Men i trons klara ljus blir detta till uppståndelsens spirande grodd:

Dödens bränningar brusade kring mig,
förödelsens stormflod skrämde mig.
Dödsrikets snaror omgav mig,
framför mig väntade dödens fällor.
I min förtvivlan klagade jag för Herren,
ropade jag till min Gud,
och han hörde min röst i sitt tempel,
mitt rop nådde fram till hans öra.

Det är i den som står fast och vet att han är i Guds hand, och i frid och tillit förblir där om än denna hand bryter sönder honom, som den alldeles speciella israelitiska mystiken kan slå ut i blom. Johannes har gett den en fullkomlig form, men utan att göra mer än att vidareutveckla vad en psaltarpsalm säger:

Hos dig är livets källa, i ditt ljus ser vi ljus (Ps 36:10).

Om mystik består av den direkta föreningen med Gud och längtan efter den, var har väl då denna känsla fått sitt starkaste och renaste uttryck om inte i de vemodiga psalmer som Herrens närvaro i Israel har gett upphov till? Psalm 42-43 gav Augustinus tillfälle att i en av sina mest fullkomliga *Enarrationes in Psalmos* sammanfatta hela den judisk-kristna mystik som i hans ögon är en oändligt mycket vackrare verklighet än den nyplatoniska drömmen.

Som hjorten längtar till bäckens vatten,
så längtar jag till dig, o Gud (Ps 42:2).

Men det finns ingenting slutet eller instängt i denna Psaltarens och evangeliets mystik. Efter mötet med sin Gud växer den enskilda själens längtan och blir ett med längtan efter Guds rike. Det är här som profeternas stora jubelsång kommer in, den som finns i psalmerna om Herrens välde (93-100). Den glädje som ligger dold i apokalypsernas hopp brister ut här. Dessa sånger skrevs kanske för en symbolisk kröningsfest för Herren på nyåret; deras dubbla refräng, ”Herren är konung” och ”sjung till Herrens ära en ny sång”, beskriver i en enda storartad vision både Herrens uppenbarelse och alltings förnyelse vid hans återkomst. Det är om detta rike som Jesus från den första början förkunnade att det hade kommit i honom.

I denna sista vision där han själv visar sig vara ljusets källa sammanfaller bilden av den kunglige prästen i psalm 110, den kunglige domaren i psalm 72 och den segrande kungen i psalm 2 med bilden av människosonen i psalm 8 och smärtornas man i psalm 22, den trogne tjänaren som med sin oskyldiga död utplånar synden.

När man når dit är det som om psalmerna blir till Uppenbarelsebokens hav av kristall där oräkneliga skaror rör sig i sång, och från djupet av deras lysande avgrund stiger då den sista, utsägliga uppenbarelse med vilken Kyrkan fullkomnar dem, till Faderns och Sonens och den Helige Andes ära.

Louis Boyer